

22. 8. 2008

ID: 55107

Směnka a kauzální vztah

Námítka neexistence kauzálního vztahu, z něhož měla směnka vzejít, obsahově souvisí s námitkou, že směnka byla zfalšovaná (resp. byla podepsána pod nátlakem - nesvobodně).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 818/2006, ze dne 27.3.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce M. E., zastoupeného advokátem, proti žalovanému M. S., zastoupenému advokátem o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 5 Cm 152/2003, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. prosince 2005, č.j. 4 Cmo 404/2004-77, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 8. prosince 2005, č.j. 4 Cmo 404/2004-77, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 16. ledna 2004, č.j. 5 Cm 152/2003-45, v celém rozsahu zrušil směnečný platební rozkaz ze dne 18. dubna 2003, č.j. 5 Sm 173/2003-6, jímž žalovanému uložil zaplatit žalobci částku 120.000,- Kč a náklady řízení ve výši 27.450,- Kč.

Soud prvního stupně po provedeném dokazování uzavřel, že se žalovanému sice nepodařilo prokázat, že by jeho podpis na směnce byl přičiněn za okolností, které by jakkoli omezovaly jeho svobodu projevu vůle při vystavení a podepsání směnky, nicméně nebylo zjištěno nic, co by jen nasvědčovalo tomu, že by žalovaný žalobci „mimosměnečně“ cokoli dlužil, když existence žalobcem tvrzené půjčky, jako kauzální příčiny směnky, v řízení prokázána nebyla. Dále zdůraznil, že břemeno tvrzení i břemeno důkazní k námitkám proti směnečnému platebnímu rozkazu nese žalovaný, nicméně tam, kde jeho obrana stojí na negativním tvrzení (v daném případě, že žalobci „mimosměnečně“ nikdy nic nedlužil ani nedluží), je přímý důkaz o neexistenci kauzálního vztahu nemožný a skutečný stav věci lze tak zjistit pouze za pomoci tzv. vysvětlovací povinnosti žalobce; důkazní břemeno o pravdivosti tvrzení v této souvislosti učiněných nese ten, kdo tuto vysvětlovací povinnost má, tj. žalobce. V situaci, kdy žalobce kromě vlastního tvrzení, podle něhož dluh, který směnka zajišťuje, má svůj základ v peněžní půjčce poskytnuté žalovanému v listopadu 2001, nebyl schopen soudu nabídnout jediný důkaz, z něhož by bylo možno na existenci půjčky alespoň s jistou mírou pravděpodobnosti usuzovat, je „námitka žalovaného stojící na tvrzené neexistenci kauzálního dluhu směnkou krytého“ pravdivá a důvodná a žalovaný se jí povinnosti zaplatit směnku ubránil.

Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 8. prosince 2005, č.j. 4 Cmo 404/2004-77, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti.

Odvolací soud v odůvodnění rozhodnutí uvedl, že žalovaný proti směnečnému platebnímu rozkazu namítal, že k podpisu směnky byl donucen hrubými výhrůzkami a zastrašováním a že si žádné peníze od žalobce nepůjčil, ani žádné peníze žalobci nedlužil. Namítal tedy neexistenci kauzy, neboť jeho podpis na směnce byl nesvobodný. Takovou námitku - pokračoval odvolací soud - je třeba posuzovat jako celek, nikoli, jak učinil soud prvního stupně, jako námitky dvě, tj. námitku nesvobody při podpisu směnky a námitku neexistence kauzy. Námitka neexistence kauzy má totiž smysl jedině tehdy, jestliže dlužník ze směnky popírá, že by směnku podepsal, nebo namítá, že jeho podpis je

nesvobodný. Podepíše-li totiž někdo svobodně a vážně směnku v postavení směnečného dlužníka a činí tak podle svého názoru bezdůvodně, nemůže se později své platební povinnosti ze směnky zprostit; v takovém případě nemá totiž k dispozici námitku z vlastního vztahu podle čl. I § 17 zákona č. [191/1950](#) Sb. (dále jen „směnečný zákon“), neboť svým podpisem směnky se zavázal bez dalšího zaplatit.

Považuje za správný závěr soudu prvního stupně, podle něhož žalovaný neprokázal, že by směnku podepsal nesvobodně, odvolací soud uzavřel, že „nedostatek kauzálního vztahu není důvodem neplatnosti směnečného závazku“; zakládá pouze za podmínek výše uvedeného ustanovení směnečného zákona námitku, která je obranou proti povinnosti zaplatit směnku. Tvrdil-li žalovaný „v rámci této obrany, že směnka nemá kauzu a své počínání při podpisu směnky přes neexistenci kauzy odůvodnil tím, že byl k podpisu směnky donucen, přičemž toto své tvrzení neprokázal, nemůže se své platební povinnosti ze směnky, kterou podepsal v postavení směnečného dlužníka svobodně a vážně, zprostit“.

„Za této situace nebylo zapotřebí, aby žalobce plnil svou vysvětlovací povinnost a je proto zcela irrelevantní, že tvrdil, že kauzálním základem směnky je půjčka, kterou poskytl žalovanému a tudíž je též irrelevantní, zda tato svá tvrzení prokázal.“

Odvolací soud tak - na rozdíl od soudu prvního stupně - dospěl k závěru, že žalovaný se svými námitkami směnečnému platebnímu rozkazu neubráníl.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, namítaje, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. uplatňuje dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Dovolatel „především považuje za zcela mylné a nesprávné hodnocení soudu o tom, že námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu je třeba posuzovat nikoli jako námitky dvě (námitku nesvobody při podpisu a námitku neexistence kauzy), ale pouze jako námitku jedinou, a to námitku nesvobody projevu vůle. Každá z těchto námitek podle dovolatele je sama o sobě způsobitelným důvodem pro zproštění povinnosti na směnku cokoli platit. Dovolatel nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, podle něhož neprokázal-li žalovaný nesvobodu vůle při podpisu směnky, nemusí žalobce plnit svoji vysvětlovací povinnost a je tudíž irrelevantní, zda kauzálním základem směnky je půjčka a zda takové tvrzení žalobce prokázal. Potud akcentuje, že přímý důkaz o neexistenci kauzálního dluhu je nemožný, v důsledku čehož důkazní břemeno o tom, že kauza směnky skutečně existovala, tíží žalobce.

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

Dovolání žalovaného je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení čl. I § 17 směnečného zákona, kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.

Posuzováním současně vznesených námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, konkrétně námitky nedostatku svobody vůle při podpisu směnky, resp. zfalšování směnky a neexistence kauzy směnky, se Nejvyšší soud v době po vydání rozhodnutí odvolacího soudu zabýval v rozhodnutích ze dne 14. června 2006, sp. zn. 29 Odo 347/2005 a ze dne 20. března 2007, sp. zn. 29 Odo 1102/2005. V

nich uzavřel, že námitka neexistence kauzálního vztahu, z něhož měla směnka vzejít, obsahově souvisí s námitkou, že směnka byla zfalšovaná (resp. byla podepsána pod nátlakem - nesvobodně). Unesl-li by žalovaný důkazní břemeno ohledně tvrzené nesvobody podpisu směnky (resp. zfalšování směnky), nebylo by potřebné zabývat se výhradou neexistence kauzálního vztahu zajištěného směnkou. V situaci, kdy žalovaný důkazní břemeno o tom, že směnku nepodepsal svobodně (resp. že směnka byla zfalšována), neunesl, mohl prokazovat, že kauza směnky neexistuje a bylo povinností soudu se takovou kauzální námitkou zabývat. Přitom důkazní břemeno k prokázání důvodnosti této kauzální námitky tíží žalovaného (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. března 1999, sp. zn. 32 Cdo 2383/98, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 1999, pod číslem 84).

V projednávané věci odvolací soud - oproti soudu prvního stupně - dospěl k odlišnému závěru ohledně toho, zda námitka neexistence kauzy směnky je samostatnou (a způsobilou) námitkou, přičemž tento jeho právní závěr shledal Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému nesprávným.

Navíc soud prvního stupně vzhledem k zaujatému (a nesprávnému) právnímu názoru, že je na žalobci, aby v takovém případě tvrdil a prokazoval kauzu směnky, žalovaného nepoučil (v intencích § 118a odst. 3 o. s. ř.), že dosud nenavrhl důkazy potřebné k prokázání tvrzení, že směnka nemá kauzu a nepoučil jej ani o následcích nesplnění této výzvy; žalovanému se tudíž potřebného poučení nedostalo jen proto, že soud prvního stupně zaujal pro něj sice příznivý, leč z pohledu odvolacího soudu nesprávný právní názor.

Odvolací soud pak přehlédl, že poučovací povinnost podle ustanovení § 118a o. s. ř. je vybudována na objektivním principu, což znamená, že poskytnutí potřebného poučení není závislé na tom, zda se soud prvního stupně o potřebě poučení vůbec dozvěděl. Nebylo-li účastníku potřebné poučení poskytnuto, ačkoli se tak mělo z objektivního hlediska stát, došlo i v tomto případě k porušení ustanovení § 118a o. s. ř. a řízení před soudem prvního stupně je z tohoto důvodu vždy postiženo vadou; to platí i tehdy, jestliže poznatky o tom vyšly najevo až v odvolacím řízení. Sám odvolací soud je v systému neúplné apelace výrazně omezen v možnosti zjednat nápravu v uvedeném směru jinak, než kasací rozhodnutí soudu prvního stupně - ať již tím, že by příslušné poučení poskytl žalovanému sám, nebo tím, že by přihlédl k novým tvrzením, jež žalovaný uplatnil v odvolacím řízení - v důsledku úpravy obsažené v § 213 odst. 3 o. s. ř. v rozhodném znění; podle tohoto ustanovení totiž platí, že při zjišťování skutkového stavu odvolací soud nepřihlíží ke skutečnostem nebo důkazům, které byly účastníky řízení uplatněny v rozporu s § 205a nebo § 211a o. s. ř. (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 850/2001, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 12, ročník 2003, pod číslem 209, jakož i rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2004, sp. zn. 29 Odo 149/2002, uveřejněné v témže časopise č. 3, ročník 2004, pod číslem 49). Jiný postup, než kasací rozhodnutí soudu prvního stupně by při zjištění existence popsané vady řízení mohl odvolací soud zvolit jen v případě, že by žalovaný na řádné poučení odvolacího soudu podle § 118a o. s. ř. nereagoval.

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu z výše popsaných důvodů neobstojí, Nejvyšší soud je zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovitě věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)